

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

С. А. Шведов

ЛАТИНСЬКА МОВА

Підручник для студентів гуманітарних
факультетів університетів

2-ге видання, виправлене та доповнене

Затверджено Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України

Харків – 2013

УДК 811.124(075.8)
ББК 81.2ЛАТ-923
Ш 34

Рецензенти:

Є. І. Світлична – канд. філол. наук, доцент, завідувач кафедри українознавства й латинської мови Національного фармацевтичного університету;

І. Р. Іоненко – канд. філос. наук, доцент, завідувач кафедри латинської мови Харківського медичного університету;

Є. С. Чекарєва – канд. філол. наук, доцент кафедри історії зарубіжної літератури і класичної філології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

І. Ю. Чеп'якова – викладач кафедри історії зарубіжної літератури і класичної філології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів
(лист № 1/11-805 від 29.01.2013 р.)*

Шведов С. А.

Ш 34

Латинська мова: підручник для студентів гуманітарних факультетів університетів / С. А. Шведов. – 2-ге вид., випр. та доп. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 388 с.

ISBN 978-966-623-965-8

Мета підручника – надати студентам основні відомості з латинської мови у межах програми як для аудиторного, так і для самостійного її вивчення. Підручник складається з лекцій, які містять теоретичний, практичний, лексичний, фразеологічний та текстовий матеріал.

Підручник доповнено хрестоматією, граматичним довідником, відомостями з латинського віршування, а також латинсько-українським словником.

Для студентів гуманітарних факультетів університетів.

**УДК 811.124(075.8)
ББК 81.2ЛАТ-923**

ISBN 978-966-623-965-8

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2013

© Шведов С. А., 2013

© Літвінова О. О., макет обкладинки, 2013

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
Introductio. Короткі відомості з історії латинської мови.....	7
Lectio prima. Фонетика й графіка. Латинський алфавіт. Особливості читання деяких літер та буквосполучень. Розподіл на склади та довгота складу. Наголос у латинських словах. Контрольні питання. Вправа.....	21
Lectio secunda. Граматична будова латинської мови. Загальна характеристика іменника. Перша відміна іменників. Відмінювання дієслова <i>esse</i> у теперішньому часі та будова речень із дієсловом-зв'язкою. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	26
Lectio tertia. Дієслово (загальні відомості). Чотири дієвідмини. Запис латинського дієслова у словниках. <i>Praesens indicativi activi</i> . Наказовий спосіб (<i>imperativus praesentis</i>). Дієслівне керування відмінками. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	31
Lectio quarta. Друга відміна іменників. Прикметники першої-другої відмини. Узгодження прикметника з іменником. Присвійні займенники. Порядок слів у простому реченні. Контрольні питання. Вправи. Афоризми	37
Lectio quinta. Особові займенники. Зворотний займенник. Вказівний займенник <i>is, ea, id</i> . Означальний займенник <i>idem, eadem, idem</i> . Займенникові прикметники. Єднальні сполучники. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	43
Lectio sexta. Пасивний стан системи інфекта. <i>Praesens indicativi passivi</i> . Пасивний зворот. <i>Ablativus instrumenti. Ablativus auctoris.</i> <i>Infinitivus praesentis passivi. Accusativus duplex, nominativus duplex.</i> Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	48
Lectio septima. Прийменники. Префікси. Дієслова, складені з <i>esse</i> . Неправильні дієслова <i>fero, volo, eo</i> (<i>praesens ind. act.</i>). Відмінювання вказівного займенника <i>ille, illa, illud</i> . Займенник <i>iste</i> та <i>ipse</i> . Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	52
Lectio octava. Минулий час недоконаного виду дійсного способу. <i>Imperfectum indicativi</i> дієслів чотирьох дієвідмін (обох станів), дієслова <i>esse</i> та складених з ним. Майбутній час дійсного способу. <i>Futurum I indicativi</i> дієслів чотирьох дієвідмін (обох станів), дієслова <i>esse</i> та складених із ним. <i>Imperfectum i futurum I</i> дієслів <i>fero, volo, eo</i> . Сполучники розділові, протиставні, причинні, наслідкові. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	57
Lectio nona. Третя відміна іменників. Правило роду іменників третьої відмини. Третя приголосна відміна. Сигматичний номінатив. Асигматичний номінатив. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	62
Lectio decima. Третя голосна відміна. Третя мішана відміна. Особливості відмінювання деяких іменників третьої відмини. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	68

Lectio undecima. Прикметники третьої відміни. Субстантивація прикметників. Participium praesentis activi. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	72
Lectio duodecima. Відносний займенник qui, quae, quod. Займенники питальні. Займенники неозначені. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	77
Lectio tertia decima. Система перфекта (активний стан). Утворення основи перфекта (і супіна). Відмінювання дієслів у perfectum indicativi activi, plusquamperfectum indicativi activi, а також у futurum II indicativi activi. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	81
Lectio quarta decima. Система перфекта (пасивний стан). Participium perfecti passivi. Відмінювання дієслів у perfectum indicativi passivi, plusquamperfectum indicativi passivi й futurum II ind. passivi. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	87
Lectio quinta decima. Четверта відміна іменників. Вказівний займенник hic, haec, hoc. Заперечні займенники nemo, nihil. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	91
Lectio sexta decima. П'ята відміна іменників. Система латинського відмінювання. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	96
Lectio septima decima. Інфінітив. Інфінітивні звороти. Утворення шести форм інфінітива. Основні функції інфінітива у реченні. Accusativus cum infinitivo. Nominativus cum infinitivo. Контрольні питання. Вправи. Афоризми..	101
Lectio duodevicesima. Ступені порівняння прикметників. Особливості в утворенні ступенів порівняння деяких прикметників. Синтаксис відмінків при ступенях порівняння. Прислівники, їх утворення та ступені порівняння. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	109
Lectio undevicesima. Відкладні дієслова. Напіввідкладні дієслова. Дієслова третьої дієвідміни на -іо. Дієслово fio, factus sum, fieri. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	116
Lectio vicesima. Синтаксичний зворот ablativus absolutus. Неповний ablativus absolutus. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	121
Lectio vicesima prima. Числівники. Числівники кількісні. Числівники порядкові. Синтаксис числівників. Числівники розділові й числівники прислівникові. Цифрове позначення числівників. Римський календар. Римські міри й гроші. Контрольні питання. Вправи. Афоризми...	126
Lectio vicesima altera. Умовний спосіб. Утворення часів кон'юнктива. Семантика кон'юнктива у незалежному реченні. Coniunctivus hortativus, jussivus, prohibitivus, optativus, concessivus, dubitativus, potentialis. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	136
Lectio vicesima tertia. Синтаксис складного речення. Правило послідовності часів (consecutio temporum).	

Непряме питання (<i>quaestio obliqua</i>). Підрядні речення зі сполучником <i>quin</i> . Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	143
Lectio vicesima quarta. Підрядні речення додатку зі сполучником <i>ut (ne)</i> <i>objectivum</i> . Підрядні речення мети. Підрядні речення наслідку зі сполучником <i>ut consecutivum</i> . Підрядні речення зі сполучником <i>ut explicativum</i> . Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	148
Lectio vicesima quinta. Підрядні речення часу зі сполучником <i>cum temporale, cum iterativum, cum coincidens, cum historicum</i> . Підрядні речення причини. Підрядні речення допустові зі сполучником <i>cum concessivum</i> . Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	154
Lectio vicesima sexta. Умовні підрядні речення: <i>casus realis, potentialis,</i> <i>irrealis</i> . Непряма мова (<i>oratio obliqua</i>). <i>Attractio modi</i> . Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	160
Lectio vicesima septima. <i>Participium futuri activi</i> . Описова дієвідміна активного стану (<i>conjugatio periphrastica activa</i>). <i>Participium futuri passivi</i> (<i>gerundivum</i>). Описова дієвідміна пасивного стану (<i>conjugatio</i> <i>periphrastica passiva</i>). Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	166
Lectio duodetricesima. Герундій. Вживання відмінків герундія. Герундіальний та герундивний звороти. Супін I, супін II. Контрольні питання. Вправи. Афоризми.....	170
Lectio undetricesima. Словотвір у латинській мові. Префіксація. Контрольні питання. Вправи.....	176
Lectio tricesima. Словотвір у латинській мові (продовження). Суфіксація. Контрольні питання. Вправи.....	184
Lectio tricesima prima. Словотвір у латинській мові (продовження). Слово- складання. Конверсія. Дерираційне гніздо. Контрольні питання. Вправи.....	194
Хрестоматія	207
C. Iulius Caesar. <i>Commentarii de bello Gallico. Liber primus</i>	210
<i>Liber sextus</i>	214
Cornelius Nepos. <i>Vita Epaminondae</i>	227
<i>Vita Pelopidae</i>	231
M. Tullius Cicero. <i>Oratio in L. Catilinam prima</i>	234
C. Valerius Catullus. Вірші.....	243
Q. Horatius Flaccus. <i>Ad Pisones</i>	249
P. Ovidius Naso. <i>Tristia I, 3</i>	254
Епілог «Метаморфоз»	257
Додаток. Неправильні дієслова. Недостатні дієслова. Семантика відмінків. Віршування. <i>Gaudeamus</i> (міжнародна студентська пісня). Латинська мова й християнська релігія.....	260
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	279
УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ.....	282
ЛАТИНСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК.....	284